

Dagbok om min mördade mamma

PUBLICERAD DN 2005-09-04

Den 27 mars 2002 mördades Perla Hermele i en självmordsattack på ett hotell i Netanya i Israel. Hon var där som turist för att fira påsk. Bernt Hermele, hennes son, har gjort en reportageresa för att möta självmordsbombarens familj.

Min mamma heter Perla Hermele.

Hon föddes den 15 oktober 1923.

Hon mördades av en självmordsbombare i Netanya i Israel den 27 mars 2002.

Hon blev 78 år gammal och efterlämnar två barn, sex barnbarn och två barnbarnsbarn.

Mamma var på semester i den israeliska badorten Netanya och hade just satt sig till bords i Park Hotels matsal för att fira den judiska påsken när självmordsbombaren kom in på hotellet. Han sprängde sig själv i luften och dödade 30 personer, bland andra min mamma.

I tre års tid har jag inte tänkt särskilt mycket på den här förfärliga händelsen. Det är klart att jag sörjt min mamma som varje son skulle sörja sin mamma. Men jag har inte tagit reda på särskilt många detaljer om själva händelsen. Jag har väl inte orkat.

Men efter tre år åkte jag tillbaka till Israel för att göra en tv-dokumentär om händelsen. Jag har också träffat självmordsbombarens familj i Tulkarem i Palestina.

Det här är ett utdrag från min dagbok som jag skrev under de två veckornas arbete med TV4-dokumentären. Den är skriven först och främst för min familj. Förhoppningsvis kan den vara av intresse för en fler.

Dag 1

Träffar brandmannen Chen Kleiman i Netanya, han var en av de första som anlände till Park Hotel.

Chen är 34 år, gift med tre barn, tvillingar 8 år + en 18 månaders. Vi gör intervjun sittandes utomhus framför brandstationen, intervjun pågår en och halv timme, medan solen går ner och skymningen sänker sig, vi gråter alla tre; Chen, jag och fotografen Jacek.

Ska träffa Chen på fredag morgon för att åka till Park Hotel.

”I’m afraid to go there”, säger han, vilket knäcker mig.

Han kommer att ha med sig sin fru på fredag.

Lägger mig vid elva, vaknar halv två.

Saknar er.

Kram, B

Dag 2

Med kort varsel blir det klart att vi får en göra intervjun på bårhuset i Abu Kabir i Tel Aviv. Vi har en timme ledigt före intervjun, kör ner till hamnen i Jaffa, ruffigt och mysigt. Det är otroligt varmt, klockan är ett och det är över 40 grader i skuggan, puh. Sätter oss på en hamnkrog – i skuggan! – och beställer lite kalla grönsaksförrätter, chumus, pita och en kola, mumsigt. På kajen pågår en modefotografering.

Till Abu Kabir, där jag för tre år sedan fick se Perla på en bår. Nu får jag träffa chefen, Jehuda Hiss, en man i 60-årsåldern med skägg och glasögon som påminner om Pettson. Han har uppenbarligen beordrats ställa upp på den här intervjun, vilket han uttrycker ett visst missnöje över, ”har mycket att göra” och så vidare.

Hiss berättar lite om Perlas skador, ”hon dog genast och behövde inte lida”, säger han ett par gånger, han vill inte gå in på några detaljer, vill inte visa några fotografier på Perla.

Trots att jag frågar flera gånger vill Hiss inte berätta några fler detaljer om hennes skador, vilket jag finner en smula egendomligt. Plötsligt reser sig Hiss upp och ber oss följa med ner till obduktionsavdelningen, vi kommer in genom en luftsluss och hamnar mitt i ett obduktionsrum med en kropp i en svart plastsäck som några personer baxar över till en bår, rätt obehagligt och chockartat.

Hiss är nu mer pratsam och uppåt och visar oss runt ungefär som på vilket kontor som helst. Frågar honom om varför han är så ovillig att berätta om Perlas skador, han svarar att han inte vill orsaka oro och drömmar hos mig. Frågar honom om han brukar drömma om kroppar som han obducerat.

”Den dagen jag börjar drömma om jobbet måste jag sluta”, säger Hiss, samtidigt som han tappar Perlas obduktionsprotokoll på golvet.

Han står sedan och sorterar papperen kramp-aktigt under resten av intervjun.

Klockan är sex och vi åker åter till Herzliya där vi tar ett underbart kvälsdopp i skymningen. Vattnets svalka piggar upp, går lägger mig vid elva, trött.

Kram, B

Dag 3

Vaknade 02.00.

Gick ner till stranden klockan sex och tog en promenad i en timme med Ebba Forsbergs ”Daybreak” i lurarna. Grät.

Tänker på filmen nu mycket mer i termer av drömmar, associationer, mystiska tecken, bibliska rökpelare, bedjande män i busskurer, underligt och förvirrande.

Åker till Jerusalem för att äntligen skaffa oss pressackrediteringen, trista arroganta människor på presscentret som gör mig irriterad, byråkrati som påminner om Sovjetunionen.

Känner mig kvävd i Jerusalem; gammalt, fattigt, skitigt, trångt, knäppskallar, luktar piss i gränderna, Klagomuren en turistfälla. Kåkar lunch på ett trevligt ställe, kycklinglever, linser och potatismos.

Tillbringar större delen av dagen med att filma en roadmovie, som ska användas till drömsekvenserna, hela tiden går Ebba Forsbergs "Daybreak" på repeat på ipoden, ungefär som ett mantra, känns som om jag är mitt inne i filmen.

Skumt och underbart.

Macallan whisky har tagit slut på tre dagar, nu får vi gå över till GT.

Saknar er.

Kram, B

Dag 4

Vi fortsätter att filma vår roadmovie; hittar en fantastisk allé med knotiga stammar och slingrande luftrötter, som en tunnel in till det undermedvetna à la Alice i Underlandet.

Verkligheten spelas upp i slowmotion och känslan förstärks av att Ebba Forsbergs "Daybreak" rullar hela tiden i bilen på ipoden.

Har också alltmer börjat lyssna på Totta Näslunds "Bra dagar" som skulle kunna passa som avslutningsmusik. Funderar på att kontakta Totta för att diskutera en översättning till engelska, kanske kan Isse (mammans bror) göra översättningen.

Vid sex träffar vi åter brandmannen Chen som vi intervjuade dag ett, Jacek ska ta kompletteringsbilder. Chen gör en kopp stark kaffe till mig.

Senast vi träffades frågade jag honom om han hade någon fråga till självmordsbombarens familj i Tulkarem. Då svarade han nej, men nu ville han veta "Was it worth it?"

Vi snackade om min syn på den palestinska familjen, och jag sa att de inte är mina fiender.

– Men de har dragit in hela dig i konflikten.

– Jo, en stor del av mig, men inte hela mig. Och om jag automatiskt ser på familjen som mina fiender så har Hamas vunnit, invänder jag.

Chen verkar förstå mig, men jag vet inte säkert.

När jag träffar familjen på lördag måste jag utgå ifrån att de inte är mina fiender, jag kan ju ha fel, men det kanske resan dit kan utröna.

Det känns viktigt att jag försöker uppträda på ett anständigt sätt för att hedra minnet av Perla. Känner att jag har med mig henne på den här resan. Chen är en verkligt älsklig person.

Saknar er, B

Dag 5

Vaknar 05.00

Skriver lite, lyssnar på Ebba Forsberg och förbereder mig för dagens uppgift; att besöka Park Hotel tillsammans med brandmannen Chen.

Duschar och sätter på mig en blå långärmad skjorta, kostym och slips, svarta skor. Tar en promenad upp till träallén som vi filmade dagen innan. Träffar Chen och hans fru klockan halv nio vid brandstationen.

Vi tar en av brandstationens skåpbilar, som är nytvättad dagen till ära. Åker in till Netanya, småpratar.

När vi kommer fram till hotellet tvekar Chen först att parkera bilen, men gör det till slut. När vi går fram mot hotellets entré tvekar han åter framför de automatiska glasdörrarna som står och tuggar medan Chen hämtar kraft. Vi går långsamt in i den ljusa nyrenoverade lobbyn.

Resten går i ett slags förhöjd slowmotion, överkligt, sorgligt, tungt men egentligen helt ok.

När vi till slut går mot utgången kapsejsar vi utanför entrén, Chen och hans fru faller i varandras armar, jag söker mig ut mot solen och gatan och tar stöd mot ett räcke, medan stackars Jacek tvingas dokumentera hela härligheten.

När alla hämtat sig en smula klappar Chen och jag om varandra och han tackar mig för att jag hjälpt honom. Vi går och tar en fika på Tulip.

Chen är måttligt förtjust i att jag ska åka till Tulkarem i Palestina för att intervjua självmordsbombarens familj.

– Ring mig när du kommer hem, ber han när vi skils åt vid brandstationen.

Vill klippa mig och raka mig, kanske som om den judiska sorgemånaden efter en nära anhörig vore över. Men i Herzliya finns bara fjantiga damfrisörer, får bli i Tel Aviv när vi återvänt från Tulkarem.

Går hem, känner mig dränerad, slut. Läger mig ett tag på soffan och lyssnar på Ebba Forsberg, vaknar upp en halvtimme senare, kryper ner i sängen och sätter på James Taylors dvd "Live at the beacon", ligger och myser.

Middag hos mina släktingar. Blir ungefär så trist som jag hade trott.

Börjar med att de undrar varför jag inte hatar araberna, med tanke på vad de gjort med Perla. Svarar att mitt hat inte får tillbaka Perla, vilket onekligen är rätt snyggt i sammanhanget.

Gör sedan misstaget att stolt deklarerar att det är deras krig, inte mitt och så är den kvällen förstörd.

De invänder att judarna i Tyskland på 40-talet också gjorde det misstaget.

En plötslig ny istid infinner sig som alla förtvivlat försöker tina upp genom att med liv och lust och berätta om familjens niomånadersvalp, en golden retrievers öden och äventyr, särskilt om hans problem med husets katt.

– Vem är kvinna och vem är man av hunden och katten? undrar gentlemannen Jacek.

– Vem är arab, vem är jude? mal min nerkörda hjärna på.

Aviva som jag har på min högra sida, sitter resten av middagen demonstrativt vänd ifrån mig.

Jag sitter vid bordets huvudända, är trots allt kvällens hedersgäst och känner mig misslyckad. Surar ett tag, medan Jacek, detta sociala geni till man, drar den ena roliga historien efter den andra från sina ändlösa resor från jordens alla hörn.

Sitter och nojsar med ett av familjens barn ett tag och låter henne imponeras av min mobilkamera. En annan dotter är snart färdig jurist, en lysande begåvning om man får tro hennes stolta föräldrar och det får man nog, hon är den enda av släktingarna som stöder mitt projekt – ”jag hade gärna velat följa med till Tulkarem” – så jag är kanske inte komplett galen.

Käket var gott; söt kyckling, lammstek, potatismos, kålsallad med pinjenötter och något mer som jag glömt.

Vi drar hem vid tio, ledsen och besviken, allt känns tungt med Oded och Levia, deras omtanke känns kravfylld, å andra sidan är deras oro över att vi eventuellt ska sova över i Tulkarem rörande.

Jag känner mig otacksam, vilket jag avskyr, men det ger sig nog.

Tänker att mitt sätt att förhålla mig till mina släktingar påminner om hur jag för det mesta brukade förhålla mig till mina egna föräldrar.

Life is complicated.

På vägen hem i bilen påpekar Jacek att jag kommit Chen närmare på två dagar än vad jag kommit mina släktingar som jag träffat så många gånger.

Saknar er, B

Dag 6

Vaknar halv sex, det regnar eller så är det kanske gud som gråter.

Mår rätt risigt efter gårdagens eskapader.

Förstår att det jag ska göra i dag är svårt att förstå, kanske till och med hotande för mina kära släktingar, önskar bara att jag hade kunnat förklara det bättre.

Kanske kommer självmordsbombarens bror att förstå mig bättre än de, vilket är en oroande tanke.

Det har slutat regna och solen börjar gå upp, dess helande strålar lyser in genom det lilla köksfönstret där jag sitter och tittar på The Funk Brothers-dvd.

Har glömt att berätta om alla fantastiskt vackra blommor och buskar, som jag givetvis inte vet namnen på, men den röda är kanske en hibiskus. Hur som helst en ögonfägnad av röda, lila och orange blommor och så allt det gröna förstås.

Fortsättning på nästa sida

Fortsättning från föregående sida

Det här den bästa årstiden, sedan blir allt brunt och bränt.

Jacek och tolken tejpar "TV" på vår Mazda 3 med tejp på motorhuven, bakluckan och framdörrarnas sidor, ser tufft ut. Packar bilen och off we go.

Det är bara en kvarts bilväg mellan Netanya och Tulkarem, 15 kilometer bort. Avstånden är korta, känner mig förväntansfull och spänd.

Fortsätter mot gränsen, vi ser the separation fence, som israelerna säger, muren, säger palestinierna kort och gott. Allt har två beteckningar här nere, ord som styr hur du upplever verkligheten.

Självordsbombare, säger israelerna, martyrer, säger palestinierna.

Hamnar vid den israeliska checkpointen som ligger på palestinsk mark, en bit förbi den "gröna linjen", 1949 års stilleståndslinje; en karavan av bilar, en och annan åsneförare med kärra också, rör sig framåt i snigelfart, en del går till fots.

Vägen från checkpointen fram till den riktiga vägen till Tulkarem är nästintill en åsneväg där två bilar nätt och jämnt kan mötas, synen är deprimerande, allt är fult, skitigt, dammigt. Unga israeliska militärer kontrollerar pass, id, bagageluckor och så vidare, stämningen är spänd men trots allt rätt okej, det mesta går lugnt till, palestinska ungdomar som saknar id kan få sig en lätt knuff, en palestinsk familj på väg blir utfrågade mer eller mindre trevligt eller otrevligt, allt beroende på dagsformen hos de unga militärerna.

En palestinsk familj kommer gående från Tulkarem ett par kilometer fram mot checkpointen, en av pojkarna i familjen har en t-tröja med texten "The greatest lover in the world".

Efter en timmes förhandlingar med Mash-snobben får vi grönt ljus att fortsätta. Vi skumpar fram på den smala vägen ner mot Tulkarem, tittar på min mobil som bytt nät från IL orange till Jawwal Palestine.

Efter ett tag blir vägen bättre, passerar den palestinska tullstationen och vi vinkas förbi.

Vi är redan ett par timmar försenade till Issam Odeh, självordsbombarens bror. Han är uppklädd i en grå kostym med bröstfickor med lock, grå skjorta och grå sidenslips, svarta skor. Han ger ett lustigt, närmast

operettliknande intryck, han berättar att han har sex barn, fyra pojkar och två flickor.

Issam bjuder oss på goda cigarrliknande sesamkakor med fyllning av dadlar.

Han slår sig ner bakom sitt skrivbord, som om han vore stans borgmästare, han har behållit plasten runt kontorstolen, vilket borde bli rätt kladdigt under sommaren. På bordet står lite plock, två palestinska flaggor, på fem plasthjärtan står det "love me", "be mine", "kiss me", "kiss", "hugs".

Killen verkar behöva mycket kärlek.

Han bjuder oss att sätta sig på en plaststol på andra sidan skrivbordet, sneglar upp på väggen där en affisch med en martyr hänger, M 16-gevär i hand, gissar att det är hans bror, självmordsbombaren.

Issam är mycket vänlig och tillmötesgående, rätt charmig, snälla bruna ögon, lockigt hår, litet välansat hakskägg, ser bra ut.

Inför intervjun har jag förklarat att jag är en svensk journalist som vill skriva om självmordsbombare, inget om att Perla dödades av hans bror, är rädd för att han annars ska backa ur intervjun, ska berätta vem jag är vid lämpligt tillfälle.

Intervjun går bra, pågår ett par timmar. Jacek sliter som ett djur med två kameror, imponerad.

Issam går över till datorn, sätter på sina favoritlåt, Abbas "The winner takes it all". Samtidigt som låten dånar ut från två koboltblå pc-högtalare visar han några foton på brorsan som han har på sin hårddisk, ett foto på Park Hotel före attentatet, familjens bomade hus. Han växlar till propagandabilder på sin bror, iklädd något slags uniform, med kpist, med glasögon och vanliga kläder,

Texten till "The winner" fungerar som en träffsäker analys av konflikten här nere:

I figured it made sense

Building me a fence

Building me a home

Thinking I'd be strong there

Klockan är två och jag börjar känna mig rastlös och instängd, säger att jag vill gå och raka mig.

Barberaren Hussam ElHarami är en rätt cool snubbe, med uppknäppt skjorta och sorgsna ögon, han berättar att hans efternamn betyder tjuv varpå Jacek glatt berättar att hans efternamn betyder konkurs på jiddisch, "konkursboet" och "tjuven" sätter sig bredvid varandra i en soffa i barberarens salong.

Vi skrattar. Vi dricker gott sött kardemummakaffe.

Sätter mig i stolen, han vispar upp ett fint skum som han för på i ett tjockt lager med en rakborste, jag lutar huvudet bakåt och när jag blottar halsen för att han ska kunna raka av mig skägget med sitt rakblad far en tanke igenom mitt huvud som inte är helt och hållet komfortabel.

Men rädslor är till för att övervinnas, säger de.

På med puder och rakvatten som svider mindre än vad jag befarade, avslutar med tvätt och torkning av håret. Mycket skönt.

Barberaren som ger ett mycket vänligt intryck, bor i Jayous, en arabisk by på andra sidan checkpointen, men fortfarande i Palestina med stängslet som närmast granne. Han bjuder hem oss på te till nästa dag och jag accepterar.

Det börjar dra ihop sig, vi ska till självmordsbombarens pappa och innan vi sätter oss i bilen berättar jag vem jag är.

Issams kroppspråk talar sitt tydliga språk; han tar ett steg tillbaka, vänder sig från mig mot bilen, sänker huvudet medan han knyter näven och tar spjörn mot bilen, han ritar ett kryss på fönsterrutan, som ett delete.

När vi sätter oss i bilen andas Issam häftigt och han kanaliserar sin upprördhet på det sätt han nu kör bilen; snabbt, aggressivt, motorn rusar, han tutar på sina medtrafikanter.

Jag sitter bredvid honom i passagerarsätet och tiger.

Framme hos pappan bjuds vi in i ett avlångt rum, närmast ett besöksrum med två soffor och två stora fåtöljer, i andra änden av rummet är det en dörr, förmodligen in till huset, på väggen ett porträtt av självmordsbombaren.

Rummet känns klaustrofobiskt, fönstren är små, rutigt stengolv, vitmålade väggar och tak, lysrör på väggarna, Issam ursäktar sig några minuter för att gå och byta kläder.

Efter några minuter kommer Issam tillbaka, ledigt klädd i en beige sweattröja, vita jeans, vita sneakers. Jag vill ge honom en komplimang och säger att han ser ut som en – amerikan. Ångrar mig och tänker att det kanske inte var så lyckat, men Issam verkar nöjd och glad.

Stämningen är spänd medan vi väntar på pappan.

Efter ett tag gör pappan entré stödd på en käpp. Han är i 65-årsåldern.

Vi hälsar och slår oss ner, han bjuder oss kardemummakaffe i små koppar från en termos. Intervjun rullar i gång, han inleder med att berätta om sonens handlande, sätter in det i ett sammanhang, israelernas ockupation tvingade fram detta och så vidare.

Barnbarnen i huset kommer och går, slår i dörrarna, lekande och skrikande barn hörs från gatan, förvirrande och svårt. En sonson gör entré i något slags kamouflageuniform med röda epåletter. Efter att intervjun pågått en halvtimme berättar plötsligt Issam för pappan vem jag är.

Issam, som biter naglarna ner till nagelbanden, verkar hålla på att sprängas i bitar.

Pappan beklagar min sorg och lägger till att han även beklagar de svenskar, tyskar, oskyldiga som dödats av martyrernas bomber.

– Men mamma är judinna, kontrar jag.

Pappan lutar sig tillbaka, suckar, verkar tycka att hon därmed får skylla sig själv. Sedan tittar pappan på mig och säger:

– Och nu har du kommit för att möta familjen till sonen som dödade din mamma, säger pappan mig lugnt, kanske anklagande.

Resten av intervjun är lite dimmig, men tror att jag svarade något om att hat inte får min mamma tillbaka till livet, typ.

Pappan håller ställningarna väl, sonens nya information till honom ändrar egentligen inget, hans berättelse, kanske en utantilläxa, förblir intakt; det är israelernas ockupation som tvingade fram det här, de bär ansvaret.

Men pappan verkar ändå upprörd, han snurrar intensivt käppens krycka mellan sina fingrar medan han pratar, coolt och buddalikt.

Efter intervjun åker vi till ett hem för utvecklingsstörda barn där tolken ordnat ett övernattningsrum.

Kramar, B

Dag 7

Vaknar halv fem, ackompanjerad av en böneutropare, ute är det fortfarande svarta natten.

Känner mig nojig, fruktar för mitt liv.

Går upp en trappa till takterrassen och sätter mig att skriva de här raderna. Känns bättre.

Tänker själviskt att om mördarna kommer så kanske de nöjer sig med att döda Jacek och tolken.

Har med mig mobilen som ger mig en känsla av trygghet.

Staden börjar vakna, andas, tuppar gal, getter bräker, lastbilar bullrar, sorlet stiger, röster, dofter, syner, solen går upp och skänker oss ljus och värme ännu en dag.

Det är vackert.

Kramar, B

Bernt Hermele

kultur@dn.se

Foto: Jacek Machula

Den 7 november 20.30 sänder TV 4 Bernt Hermeles dokumentär "Min mamma mördades av en självmordsbombare".

TEXT

Bernt Hermele